

Z činnosti hudebních knihoven – IAML

Loutnová hudba v pozůstalosti Emila Vogla

Sta let by se v roce 2001 dožil dr. Emil Vogl, lékař, muzikolog a loutnista, a my si připomínáme toto výročí ve spojení se zcela nevšední událostí. Právě v roce 2001 se do správy hudebního oddělení Národní knihovny ČR dostal výsledek jeho badatelské a sběratelské činnosti: naprosto ojedinělá hudební sbírka. O tom, že se jedná o velice specializovanou a výjimečnou sbírku svědčí i ex libris, na němž stojí: „Ex musices testudinis Dr. Emil Vogl”, neboli: Z loutnových hudebnin doktora Emila Vogla. Není to však pouze její monografičnost, nevídané je i to, že převážnou většinu svazků Vogl vlastnoručně sepsal.

Nejen v době, kdy bylo v Praze „po všech domech tak veliké množství louten, že bys jimi mohl pomoci načisto zhotovit střechy nevím kolika největších paláců¹⁾”, bylo zvykem hudebniny převážně opisovat. I v době pozdější měl např. každý operní dům či orchestr svého opisovače, skutečného mistra svého řemesla. Značné zručnosti dosahovali však i ti, pro něž opisování a spartování skladeb ze starých rukopisů bylo jen základní přípravou k vlastní badatelské práci. Za všechny zde vzpomeňme alespoň muzikology první poloviny 20. století Alfreda Einsteina a Emiliána Troldu, z jejichž spartací těžší badatelé a hudebníci ještě dnes, neboť tito sběratelé zachránili mnohé památky, jejichž originály postihly za války zničení nebo chamtivost docela jiných „sběratelů”.

K badatelům, pro které se opisování stalo víc než jen základem k další práci, patřil právě dr. Emil Vogl (1901-1977). Narodil se v Praze, vystudoval medicínu na pražské Německé univerzitě, kde později působil jako první vědecký asistent prof. Biedla. Následovalo několik let vlastní lékařské praxe, nuceně přerušené německou okupací roku 1939. Již v době studia medicíny navštěvoval přednášky muzikologie a v téže době se zrodila jeho láska k loutně. Po válce, kdy pokračoval ve své lékařské praxi, mnoho ze svého volného času věnoval hudebně-historickému bádání, jehož výsledky průběžně publikoval v odborných časopisech, jako např. Hudební věda, Die Musikforschung nebo prestižní Journal of the Lute Society of America (celkem 13 studií²⁾). Vedle toho se věnoval i ediční činnosti (dvě publikace v nakladatelství Supraphon). Těžišťem Voglova bádání byla loutnová hudba v barokních Čechách, přičemž největší úsilí věnoval studiu života a díla Jana Antonína Losyho

z Losinthalu (cca 1650-1721), jednoho z nejznámějších a nejobdivovanějších loutníků v Evropě kolem roku 1700. Souhrn svého bádání o životě a díle tohoto českého šlechtice představil ve dvou studiích publikovaných *in memoriam* americkou loutnovou společností. Tím položil velmi solidní základ dalšímu bádání na tomto poli. Monografické studie věnoval i dalším českým loutníkům, zejména I. Jelínkovi (1683-1759), A. Dixovi (1669-1719) a A. Ecksteinovi (1657-1720). (Vzhledem k nedostupnosti patřičných informací v encyklopedické a lexikografické literatuře necháváme křestní jména některých citovaných osobností pouze ve zkratkách, popř. i bez nich.) Voglovým studiím se zejména v zahraničí dostalo velmi dobrého ohlasu, mnozí badatelé se na ně ve svých pracích odvolávají. Přátelství s muzikology, Rakušanem J. Klimou a Němcem H. Radkem, mu jistě umožňovalo získat vzájemnou výměnou přístup k materiálům, k nimž by se zpoza železné opony sotva mohl dostat, nemaje navíc za zády žádnou oficiální instituci.

Voglova sbírka, která se do správy NK ČR dostala díky odkazu jeho přítele, violoncellisty Bohumila Malotína (1927-2000), svým rozsahem a pečlivostí uspořádání vzbuzuje i přes svou relativní mezerovitost obdiv i respekt. Vždyť se jedná celkem o téměř 4500 skladeb necelé stovky autorů z více než stovky rukopisů a tisků ze 16. až 18. století. A to vše zapsáno Voglovou kaligrafií na necelých 5000 stranách ve 40 svazcích mezi lety 1962 a 1975. Součástí této kolekce je téměř tisíc listů fotografií originálních rukopisů a tisků (patrně zlomek předloh k Voglovým opisům), dále souhrnný autorský rejstřík odkazující na skladby v jednotlivých svazcích. A právě odsud se dovídáme o původním rozsahu a členění sbírky. Kromě oněch 40 rukopisných „svazků” (Bände), sbírka obsahovala „sešity” (Häfte), rozdělené do tří řad (I, II, III) a čítající celkem na 90 čísel. Tyto sešity nebyly ničím jiným než uspořádanou směsí hudebnin, fotokopií, fotografií, transkripcí a opisů, z nichž ovšem jen 24 čísel doputovalo až do NK ČR. Podobné složení i osud má poslední oddíl, složky (Mappe), mezi nimiž navíc byly i spartace a psané realizace bassa continua pro Voglova koncertní vystoupení. Souhrnný rejstřík odkazuje na deset čísel těchto složek, dnes nezvěstných. Představu o původním rozsahu sbírky si lze utvořit jen stěží, neboť ne všechny svazky byly opatřeny signaturou a nejsou tedy, byť i jen odkazem, zmíněny v rejstřících. Do této skupiny náleží např. kartotéka s excerpce z archiválií týkajících se životních osudů loutníků A. Dixe a A. Ecksteina, dále dvě varianty incipitového katalogu díla J. A. Losyho s rejstříky podle zemí a knihoven, nástrojů, způsobu psaní Losyho jména, tónin a forem. Další jednotka je zvláště zajímavá. Je jí složka obsahující rukou

profesionálního opisovače kaligraficky upravené listy formátu B4: 13 listů s incipity skladeb Karla Kohouta, 7 listů s ukázkami skladeb českých loutníků (Jelínek, Zlinský, Eckstein, Losy, Červenka, Dix) a 5 listů s notovými příklady (různí autoři) k nějakému blíže neznámému textu. Pravděpodobně se jedná o notové přílohy ke studii, možná i knize, shrnující autorovo celoživotní bádání, která měla nést jméno „Loutnísté českého baroka“ a, jak nám prozrazuje poznámka vložená do rejstříků, byla odevzdána pražskému nakladatelství Academia. Není to ale jediný případ, kdy jistě přínosná práce leží někde zapomenuta: Voglova studie „Die Arien des Jacob Kremberg“ byla odeslána redakci časopisu Die Musikforschung roku 1975, nikdy však nevyšla.³⁾

Loutnová sbírka z pozůstalosti dr. Emila Vogla je cenná nejenom jako svědectví neúnavného hledačství, badatelského úsilí a sběratelské vášně, ale má i vysokou hudebně-historickou hodnotu. Představuje totiž:

- jedinečnou sbírku skladeb českých a v Čechách působících loutníků 16. až 18. století (J. Arpin z Dorndorfu, M. Šmal z Lebendorfu, V. Otto, O. Klipstein, J. B. Bleystein, J. A. Losy, A. Dix, A. Eckstein, Kilmansek, Czaslavski, B. Zwixtmeyer, Haussler, P. H. Lobkovic, J. A. Questenberk, Zlinský, I. Jelínek, J. V. Kalivoda, K. Kohout), pocházejících nezřídka z těžko dostupných pramenů,
- kolekci anonymních skladeb z rukopisů původně české provenience, nyní v zahraničí,
- kolekci reprezentativního repertoáru pro angeliku (druh loutny s charakteristickým laděním) sebraného ze šesti různých rukopisných sborníků,
- spartace komorních skladeb s koncertantní loutnou F. I. Hinterleithnera, J. G. Weichenbergera, W. L. von Radolta,
- kompletní opisy celé řady historicky významných rukopisných loutnových památek a několika dobových tisků.

Tuto hodnotu si pan Bohumil Malotín, Voglův přítel a správce jeho pozůstalosti, velmi dobře uvědomoval, a tak ji, aby mohla být k dispozici všem podobně zaníceným badatelům, odkázal hudebnímu oddělení Národní knihovny ČR, za což mu jistě náleží vřelé poděkování.

Miloslav Študent
loutnísta a muzikolog

Poznámky:

- 1) Janovka, T.B.: *Clavis ad thesaurum magnae artis musicae*. Praha, 1701, s. 283.
- 2) Hudebněvědná bibliografie Emila Vogla: *Zur Biographie Losys (1650-1721)*. Die Musikforschung, XIV, 1961, s. 189-192; *Aureus Dix und Antoni Eckstein – Zwei Prager Lautenisten*. Die Musikforschung, XVII, No. 1 (1964), s. 41-45; *Loutnová hudba v Čechách*. Časopis Národního muzea, ročník CXXXIII, No. 1 (1964), s. 11-19; *Lautenisten der böhmischen Spätrenaissance*. Die Musikforschung XVIII, No. 3 (1965), s. 281-290; *Ze životopisů čtyř českých loutníků*. Zprávy Bertramky, č. 51 (1967), s. 1-9; *Páter Ivan Jelínek (1683-1759) – poslední český loutnísta*.

Hudební věda, ročník IV, č. 4 (1967), s. 693-696; *Der Lautenist P. Ivan Jelínek: Das Ende der böhmischen Lautenkunst*. Die Musikforschung, XXII, č. 1 (1969), s. 53-56; *Eine Kirchenmusik mit Lautenbegleitung in Böhmen*. Hudební věda, ročník X, č. 4 (1973); *Die Angelika und ihre Musik*. Hudební věda, ročník XI, č. 4 (1974), s. 356-371; *Jak hrát na loutnu*. Hudební nástroje, ročník 1973; *Pražský loutnový sborník Bernarda Zwixtmeyera*. Časopis Národního muzea, ročník CXLIV, č. 1-2 (1975), s. 25-29; *Johann Anton Losy: Lutenist of Prague*. Journal of the Lute Society of America, ročník XIII (1980), s. 58-86; *The Lute Music of Johann Anton Losy*. Journal of the Lute Society of America, ročník XIV (1981), s. 5-58.

- 3) Podobný osud stihl i hodnotnou práci brněnského muzikologa Jaroslava Pohanky „Loutna a její podíl na vývoji instrumentální hudby v Čechách“, z níž vinou náhlého úmrtí mohl dokončit pouze první díl věnovaný období do 16. století o rozsahu cca 200 stran strojopisu. Ta se ale našťástí dostala v rámci Pohankovy pozůstalosti do oddělení dějin hudby Moravského zemského muzea v Brně, kde je sice rovněž zapomenuta, ale alespoň přístupna.